

XABIER MENDIGUREN BEREZIARTU

Betikoak eta zenbait kontraesan euskararen inguruan

Joan den 2012 urtean zehar euskarari buruz hedabideek zabal dutako albiste eta iritzi batzuen iruzkin laburra egitea dagokit. Ez ohikoa den egoera horretan albiste berri asko sortu delako, baizik eta urtez urte errepikatzen diren gertakari setati batzuk azpimarratzeari beharrezkoa deritzodalako.

Nafarroari bagagozkio, Euskarabideko arduradunak, Maximino Gomezek, azkeneko inkesta soziolinguistikoaz hitz egin du Nafarroako Parlamentuan eta bertan ageri da «gero eta nafar gehiagok ontzat ematen dutela euskararen erabilerara sustatzeko neurriak hartzea». Eusko Jaurlaritzak egindako inkesta soziolinguistikoaren arabera «euskararen aldeko jarrerak hamasei puntu egin du gora; eta kontrakoak, berriz, hamazazpi behera».

Baina horrela izanik ere, Gomez jaunak eremu euskalduneko datuak nabarmendu ditu, euskararen aurka daudenen kopurua handitu dela aitortuz —«2001ean %3,2 izatetik 2011n %9,4 izatera igo dira»—; eta, zergatikoa argitzerakoan, honako hau adierazi du: «euskararen erabileraren presiopean daude eremu horretako herritarrak, eta egoera horrek hizkuntzaren kontrako jarrera sortzen du, eta hori gertatzea arrazoizkoa eta logikoa dela uste du». No comment.

Europako Batzordearen oharrak

Gomez jaunaren aitopena agertu eta handik gutxira argi eta garbi hitz egin du Europako Batzordeak gure arteko

euskararen egoeraz ondorengo dokumentu honetan: «Application of the Charter in Spain. 3rd Monitoring Cycle. A. Report of the Committee of Experts on the Charter. B. Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the Application of the Charter by Spain».

Nafarroako Gobernuari, besteak beste, bere gain hartzeko eskatu dio EITBren seinalea hedatzearen kostua. Europako estatu kideek Hizkuntza Gutxituen Itunaren konpromisoak betetzen dituzten aztertzen du Europako Batzordeak noizean behin, eta hirugarrena izan den txosten horretan eskakizun batzuk egin dizkie Nafarroako eta Espainiako gobernuei aditu talde independente batek.

Joan den uztailen aditu taldeak egindako bisitaren ondotik, azterketa sakona egin dio Nafarroako Gobernuaren hizkuntza politikari, eta euskarazko komunikabideak sustatzeari buruzko neurririk ez izatearen hutsunea nabaritu du; izan ere, ez du bermatzen euskarazko irratirik eta telebistarik, eta horrek esan nahi du Itunaren puntuetako bat urratzen duela, esaterako Euskalerrria Irratiari lizentzia ukatuz.

Hobe luke Gomez jaunak gutxiago arduratzea eremu euskalduneko «euskararen presioaz», eta behin eta berriz Europatik egin zaizkion gomendioak aintzakotzat hartzea.

Bestalde, hezkuntzari dagokionez, honako hau gogorarazi dio Nafarroako Gobernuari: unibertsitatean euskarazko hezkuntza eskaintzera behartzen duela Hizkuntza Gutxituen Itunak. Eta galdetu dio ea egia den eremu mistoko guraso batzuek beren gain hartu behar izaten dituztela seme-alabak eskolara eramateko garraio-kostuak; halaber, ingelesezko ereduek euskararen irakaskuntzan zer eragin duten aztertze-ko ere eskatu diote.

Gainera, dokumentu ofizial erabilienek euskarara itzuli gabe jarraitzen dute Nafarroan, bai eta eremu mistoko dokumentu ofizialek ere; errepideetako seinaleak ele bietan jarri gabe daude oraindik ere, eta erregistro zibiletako izapideak euskaraz egitea ere ezinezkoa da oraindik, Europako Batzordearen arabera.

Besterik da Eusko Jaurlaritzari buruz egiten duen aipamena, «modu eredugarrian» betetzen omen dituelako Itunaren eskakizunak; baina Gasteizko gobernuak ere baditu hobetu beharreko gaiak, Osakidetzan eta Ertzaintzan, esaterako.

Estatuan ere bada zer hobeturik

Estatu administrazioak hizkuntza gutxituekin dituen betebeharrak burutzeko langileen «proportzio egokia» behar duela gogorarazten zaio, eta puntu horretan «sistematikoki» huts egiten dela; gainera, Espainiako Gobernuaren informazio publikoan, Interneten batik bat, aldeak daudela ministerio batetik bestera, nahiz eta onartu webguneetako zenbait atal hizkuntza ofizial guztietan jarri dituztela. Krisiaren ondorioz hainbat egitasmo murriztu behar izan dituela erantzun du Madrilgo gobernuak.

Justiziari dagokionez, Botere Judizialaren Lege Organikoaren 231. artikulua dio justizia administrazioak gaztelania erabiliko duela, eta hori da «oztopo handiena» hizkuntza gutxituak justizia prozeduratan erabiltzeko. Alde bakar batek euskara ez erabili nahi izatea aski da epaiketa gaztelaniaz egiteko, eta Europako Batzordeak dio alde bakar batek euskaraz egin nahi izateak nahikoa izan beharko lukeela hala egiteko. Une honetan Espainiako legeak ez du baimentzen jokabide hori, baina Espainiako Gobernuak erantzun du legea aldatzeko eskakizuna Justizia Ministeriora bidali duela hurrengo erreforman aintzat hartua izan dadin.

Aldiz, Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako justizia administrazioak egin duen lana zoriondu du Europako Batzordeak, nahiz eta oraindik ehunekoak nabarmen hobetu daitezkeen, esaterako, komunikazioen %93 gaztelaniaz egiten baitira.

Europako hizkuntzen etorkizun digitala arriskuan

Europako 80 hizkuntza ingurutik 30etan hizkuntza-teknologiek duten babes-maila aztertuta, adituek honako ondorio

hau atera dute: 30 hizkuntza horietatik 21etan «hutsa» edo «eskasa» dela digitalki garatzeko babes edo laguntza. 200 adituk baino gehiagok egin dute azterketa, eta META-NET Liburu Zurien Bildumako 30 liburukitan argitaratu dute.

Adituetako batentzat, Hans Uszkoreit alemaniar katedradunarentzat, azterketaren emaitzak oso kezkarriak dira. Izan ere, Europako hizkuntzarik gehienek behar baino baliabide gutxiago dituzte, haietariko zenbait baztertuta daude eta hizkuntzetariko asko ez daude prest etorkizunari aurre egiteko. Ingelesa bakarrik jo dute adituek «babes ona» duen hizkuntzatzat, eta haren atzetik datoz alemana, espainiera, frantsesa, italiara eta nederlandera, «babes ertainarekin». Aldiz, euskara, bulgariera, grekoa, hungariera, katalana eta poloniera «babes zatikatua» duten hizkuntzen artean daude; beraz, arrisku handiko hizkuntzen multzoan.

Pako Aristiren bi ideia eta ondorio bat

Joan den urtean Pako Aristi idazle ezagunak hitzaldi eta artikulu gogoangarri bat baino gehiago eman zituen euskararen hizkuntza-politikaren inguruan, eta horiek duten interesarengatik ezinbesteko zaigu haren ideien iruzkin laburra egitea. Arrasateko AED elkarteak antolatutako «lau begiratu euskararen norabideari» zikloaren barruan, linguizidio erreal eta narratibo batetik abiatuta, espainola ere gurea dela esateraino iritsi garen euskaldunoi hizkuntza-harremanak botere-harremanak direla beti gogoraraztera pasatu zen. Azpiegitura erraldoiak eta hizkuntza-azpiegiturak konparatu eta gero, estatutua ez dela serioa eta estatu-politikak behar ditugula aitortu zuen, euskarari «substantzia» eman-go lioketenak.

Bukatzeko, bi ideia eskaini zituen: «okupazio batetik gatzoz» eta horrek lurralde-fragmentazioa, zatiketa administratiboa, urrunketa emozionala, hitz batean, gure identitatearen pitzadura ekarri ditu, eta Aristiren ustez, osotasunaren kontzientzia duen beste okupazio batekin erantzun behar

diogu, hedabideetan gure interes nazionalaren araberako politika komunikatiboa eginez. Eta aurrez aurre daukagun dilema honela formulatu zuen: «Zer nahi dugu: borondatezko politika baten ondoren euskara desagertzea ala derri-gorrezko politiken ondorioz euskara bizirik mantentzea?».

Txepetxen ikusmoldea euskararen egungo erabileraz

Ondorengo hauek gurean aski ezaguna den Sánchez Carrión *Txepetxen* hitzak dira: «euskara gero eta gehiago erabiltzen da, gero eta gauza gutxiago esateko». Honela laburbiltzen ditu erabilera horiek: *Erabilera saluatorioa* (agurrak), «sartzeko» eta «ateratzeko»; barruko gelak, egongelak... gaztelaniaz daude hornituak. *Erabilera indignatua* (manifak), kontsignen eta graffitien hizkuntza; eztabaidarako eta hausnarketarako ez... horretarako beste hizkuntzak daude. *Erabilera instituzionala, formala*, gaztelaniaz pentsatu, gaztelaniaz sortu, eta, gero, euskaraz jarri; espazio formala bete behar da, legeak hala aginduta, eta ez horren eskaera erreala dagoelako. *Erabilera suntuarioa* (errotulazioa, epigrafeak, iragarkiak, bisita-txartelak, toponimia...); sarritan, errealitate elebakarra ezkutatu eta elebitasun normalizatuaren irudi faltsua ematen dute (<http://allartean.blogspot.com.es/2012/11/gero-eta-gehiago-erabiltzea-gero-eta.html>).

Euskararen etorkizunerako dokumentu garrantzitsua

2012ko maiatzaren 24an ekin zitzaion ESEP 2013/2023 – Euskara Sustatzeko Ekintza Planaren gizarteratzeko prozesuari; Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseiluak, besteak beste, hurrengo hamar urteetan EAEko hizkuntza-politikaren jarduna ardaztuko zuela-eta, dokumentu garrantzitsu horri ekarpena egiteari beharrezko iritzi zion.

Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailburuordeak jarritako epea oso laburra izanik, bertako arduradune-

kin harremanetan jarri zen Kontseilua zuzendaritzaren eskariz, proposamena aurkezteko epea pare bat astean luzatzeko, baina tamalez ezin izan zen epea luzatu.

Hala ere, epez kanpo bazen ere, Kontseiluak berak onartutako dokumentuetan zeuden ekarpenak eskaini zituen, bere garaian *Euskara 21* oinarrizko txostenari nik neuk, Kontseiluko idazkari gisa, eskainiak. Bertan honako gaiak lantzen dira, euskararen gerorako ezinbestekoak direnak:

- Euskara azken hamarkadetan
- Gutxienekoak
- Plan berriaren helburu nagusiak
- Euskararen ezagutzaren unibertsalizazioa
- Euskararentzako espazio sozialak
- Euskararen aldeko motibazioa
- Euskararen zabalkunde soziala
- Hizkuntza-eskubideak
- Ekintza-planak izango dituen esparruak eta zehar-lerroak
- Familia bidezko transmisioa
- Irakaskuntza
- Euskalduntze-alfabetatzea
- Administrazioaren euskalduntzea
- Gune geografiko euskaldunenak
- Arlo sozio-ekonomikoa
- Aisia eta kirola
- Kulturgintza
- Hedabideak
- Beste eremu administratiboekiko koordinazioa
- Baliabideak
- Euskararen normalizazioaren aldeko arautegia
- Ebaluazio-sistema

Aurreko gai horietan guztietan, egungo egoera aztertu eta geroan egin beharrekoak landu dira. Kontseiluak proposamenak zabaltzeari ekin dio eta eragileekin partekatzeke asmoa du. Askotan entzun izan dugu, eta halaxe uste dugu, hizkuntza-politika dinamikoa dela, eta, beraz, bertan ager-

tzen diren proposamenak berandu baino lehen kontuan hartuko direlakoan gaude. Hori nahiko genuke euskaldun askok behintzat.¶